

Predlog učnih načrtov za izbirne predmete¹

Področje: slovenščina

1 Izbirni predmeti²

- literarni klub,
- šolsko novinarstvo,
- gledališki klub.³

2 Utemeljitev in predstavitev izbirnih predmetov

Izbirni predmeti so del sklopa, ki nadgrajuje predmet slovenščina.⁴

Predmeti so enoletni,⁵ izvajajo se lahko v 7., 8. ali 9. razredu (glede na število prijav).⁶

Povezujejo se s *Tekmovanjem v znanju materinščine za Cankarjevo priznanje*, raziskovalnimi nalogami v okviru gibanja *Znanost mladini*, spodbujajo pa tudi druge raziskovalne projekte (samostojne ali skupinske ter po iniciativi šole). Priporočljive so aktivne oblike in metode dela, npr. skupinsko in projektno delo.

¹ Besedila sta po uskladitvi s predlogi, objavljenimi v *Slovenščini v šoli* (Z. Jan (1997). *Izbirni predmeti s področja materinščine in osnovni šoli*, SvŠ, 2., št. 4; I. Saksida (1997). *Koliko slovenščin med izbirne predmete?*, Slovenščina v šoli, 2., št. 5), napisala **Miha Mohor** in **Igor Saksida**, 22. 10. 1997 pa jih je obravnavala in potrdila PrKK za slovenščino.

² Izbirni predmeti so del obveznega programa osnovne šole, zato zanje veljajo *enaka določila kot za obvezne predmete: potrjen učni načrt, kadrovske pogoji in materialni pogoji izvajanja, načini ocenjevanja, pogoji za napredovanje*. Oblikovanje izbirnih predmetov poteka po *načelih potrjevanja in uvajanja izbirnih predmetov* (načelo vključevanja, načelo postopnosti, načelo strokovnosti in načelo uravnoteženosti). (Iz gradiva NKS in PKK za OŠ — *Izbirni predmeti v osnovni šoli*.)

³ Imena so zgolj delovne verzije — predlagatelji so iskali izvirne in privlačne rešitve, npr.: literarno ustvarjanje/kreativno pisanje, bralni klub, branje kot razvedrilo/ustvarjalno branje, uvajanje v raziskovanje jezika in književnosti, zvrsti slovenskega jezika, dramske in recitacijske dejavnosti, retorika, medijska vzgoja. Sedanji trije predlogi imen skušajo v okviru prevladujočih dejavnosti pokrivati vse zgoraj imenovane predmete.

⁴ Izbirni predmeti torej predstavljajo poglobljanje in razširitev sposobnosti in znanj v okviru predmeta slovenščina, upoštevajo interese otrok in uravnoteženost področij umetnostnega in neumetnostnega jezika. Povezujejo se z drugimi predmeti in področji, npr. z vzgojo za medije.

⁵ Učence obiskuje predmet najmanj eno šolsko leto, skupine pa so lahko starostno heterogene (učenci v zadnjem triletju). Na začetku šolskega leta ima učenec en mesec časa za (enkratni) »popravek« svoje izbire (iz gradiva NKS in PKK za OŠ — *Izbirni predmeti v osnovni šoli*).

⁶ Zdi se, da je potrebno **zagotoviti »nedeljenost« izbirne materinščine**: prijava k predmetu je prijava k področju, če je le mogoče, se oblikuje vsaj ena izbirna »slovenščina«. V tem smislu bi veljalo razmisliti o naslednjem dopolnilu priporočil/meril za oblikovanje izbirnih predmetov: če se učenec odloči za enega izmed izbirnih predmetov v okviru določenega predmetnega področja, se njegova prijava obravnava tudi kot prijava k področju. To pomeni, da se ob morebitni neizvedljivosti vseh treh predmetov iz skupine učencev, ki so prijavljeni k področju, oblikuje vsaj eno skupino za izvajanje vsaj enega predmeta (*Organizacija izvajanja izbirnih predmetov*).

Temeljni cilji pouka izbirnih predmetov so zapisani v učnem načrtu, te cilje pa dopolnjuje učitelj glede na interese otrok, lastne pobude, usposobljenost in pogoje za delo.⁷

2.1 Literarni klub

Predmet zajema dve podpodročji: branje (bralni klub) in ustvarjanje leposlovnih besedil.

Bralni klub. Vzpodbuja se enakopraven dialog bralcev, učitelj otrokom priporoča primerna besedila, sprejema pa tudi njihove pobude za lastno branje. Učitelju so v oporo priporočilni anotirani sezname mladinskega čtiva. Podpodročje branja se povezuje z gibanji *Bralna značka* in *S knjigo v svet*.

Leposlovno pisanje. Dopolnilo šolskemu branju književnosti in bralnemu klubu je poustvarjalno in ustvarjalno pisanje učencev, ki jim povečuje občutljivost za literarno besedilo, hkrati pa ponuja možnosti za šolsko literarno ustvarjalnost. Besedila učenci objavljajo v mladinskem tisku, otrokom namenjenih rubrikah v časopisih, v radijskih oddajah ter v šolskih listih. Podpodročje združuje pozitivne izkušnje, metode in vsebine osnovnošolskih literarnih krožkov in delavnic ustvarjalnega pisanja.

2.2 Šolsko novinarstvo

Predmet se navezuje na bogato izročilo osnovnošolskih novinarskih in dopisniških krožkov ter uredništev šolskih glasil.

Združuje raziskovanje neumetnostnih besedil, posebej publicističnih. V praktičnem delu z besedili (branje in pisanje) učenci pod učiteljevim vodstvom dograjujejo svojo zmožnost sprejemanja in tvorjenja neumetnostnih besedil (zlasti sporočanje) ter se usposablja za ustvarjalno in kritično sprejemanje publicističnih/propagandnih besedil. Opazujejo jezik in slog ter besedil. Predmet ponuja tudi možnosti raziskovalne dejavnosti na področju slovenskega jezikoslovja in stilistike teh slovstvene folkloristike, knjižnega jezika, narečij, slenga ipd.

2.3 Gledališki klub

Predmet izhaja iz vsebin dramske vzgoje pri pouku književnosti v šoli, vendar jih dopolnjuje z novimi vsebinami (pojmi, problemskimi sklopi) in besedili. Poleg ustvarjalnih gledaliških dejavnosti je predmet povezan tudi s spoznavanjem aktualnih dogodkov v slovenskih gledališčih. Predmet nima namena oblikovati gledališke predstave (kot dramski krožek), pač pa spoznavati značilnosti gledališča z aktivno gledališko vzgojo učencev.

Predmet se povezuje z umetnostnim (likovna in glasbena umetnost) ter tehničkim področjem.

3 Cilji, vsebine in metode izbirnih predmetov

3.1 Literarni klub

Cilji

Učenci

- razvijajo pozitiven odnos do književnosti,
- spoznavajo kakovostno ter raznovrstno leposlovno in poljudnoznanstveno literaturo,

⁷ Izbirni predmeti so fleksibilni in okvirni, saj upoštevajo posebnosti šol in regij, na katerih se izbirni predmeti izvajajo (*Priprava učnih načrtov za izbirne predmete*). Kljub omenjeni »odprtosti«⁷ pa strokovni okvir zanje zagotavljajo jasni globalni in operativni cilji, predlagane vsebine in pristopi. V teh okvirih šola vsako leto oblikuje ponudbo izbirnih predmetov glede na interese otrok, pogoje itn., izvede pa tudi anketo med učenci (iz gradiva NKS in PKK za OŠ — *Izbirni predmeti v osnovni šoli*).

- razumejo raznolikost besedil in besedila primerjajo,
- se o prebranem pogovarjajo, predstavljajo in utemeljujejo svoja stališča,
- spoznavajo dialoškost branja književnosti (nujnost bralčevega sooblikovanja besedila, legitimnost lastnega mnenja),
- se samostojno seznanjajo s sodobno besedno umetnostjo (novi tiski, revije, časopisi),
- pišejo dnevnik branja,
- uporabljajo priročnike, leksikone, slovarje,
- ustvarjajo doživljajska, domišljajska in esejistična besedila (pesnjenje, pisanje različnih literarnih zvrsti in vrst, pisanje kolektivnih povesti ipd.),
- se poustvarjalno odzivajo na prebrano (igranje z besedami in njihovo zvočnostjo, vaje v slogu, posnemanje in preobražanje književnih del, prevajanje ipd.),
- z ustvarjalnimi vajami razvijajo domišljijo, pridobivajo estetske izkušnje in se tako senzibilizirajo za branje besednih umetnin.

Vsebine in metode

Literarni bralec (ljubitelj knjig, *Bralna značka* in *S knjigo v svet*, lasten izbor najljubših knjig). **Branje književnosti** (kakovostna in trivialna književnost, identifikacija, bralčeva svoboda). **Ustvarjalnost** (značilnosti ustvarjalne osebnosti, preoblikovanje jezika/vzorcev besedil) in **poustvarjalnost** (posnemanje besedil, vaje v slogu). **Razredni in šolski literarni list. Antologije lastne ustvarjalnosti. Razredna knjižnica.**

3.2 Šolsko novinarstvo

Cilji

Učenci

- berejo in pišejo raznolika informativna ter interpretativna publicistična besedila,
- spoznajo najpogostejše stalne oblike novinarskega sporočanja,
- prebirajo časopisni in revialni tisk, sledijo radijskemu in televizijskemu programu ter si oblikujejo kritičen odnos do medijev (vzgoja za medije),
- ustvarjajo razredni in šolski časopis, pripravljajo oddaje na šolskem radiju in televiziji,
- objavljajo svoje prispevke v mladinskem tisku, njim namenjenih rubrikah v časopisih, posebnih oddajah radijskih postaj,
- s prispevki se odzivajo na razne slovstvene razpise,
- uvajajo se v raziskovanje jezika in književnosti, spoznajo osnove in temeljne metode znanstvenega raziskovanja jezika in književnosti,
- proučujejo raznolike socialne zvrsti jezika, posebej slovenska narečja in interesne govornice,
- spoznavajo slovstveno folkloro,
- se seznanjajo z možnostmi raziskovanja slovstvene folklore,
- usposablajo se za zbiranje naše kulturne dediščine in za delo na terenu.

Vsebine in metode

Zvrsti slovenskega jezika, stalne oblike novinarskega sporočanja (vest, poročilo, reportaža, anketa, intervju, okrogla miza; komentar, uvodnik, glosa, članek in ocena). **Razredni in šolski časopis. Razpis. Raziskovanje** (*Znanost mladini, Tekmovanje v znanju materinščine za Cankarjevo priznanje*). **Slovstvena folkloro, kulturna dediščina.**

3.3 Gledališki klub

Cilji

Učenci

- spoznavajo gledališko umetnost in si oblikujejo stališča za prepoznavanje kakovostne predstave (vzgoja gledališkega občinstva),
- spoznavajo raznolikost disciplin, povezanih z odrskim nastopanjem (recitacija in deklamacija, pantomima, ples, igra, glasba, oblikovanje gledališkega prostora),
- vadijo pravilno izgovorjavo, izražanje, sproščeno nastopanje, razvijajo domišljijo in iznajdljivost,
- spoznavajo glavne prvine gledališkega dogodka, tj. komunikacijo in aktualnost (igralci — predstava — skupinski gledalec),
- spoznavajo izrazna sredstva gledališča (govor, mimika, kretnje, gibanje, šminka, frizura, kostum, rekviziti, scenografija, luč, glasba in šumi),
- vadijo posamezne prizore iz dramskih besedil in pripravijo uprizoritev v razredu (razredno gledališče),
- ob deklamacijah se izogibajo šablonam in skušajo besedilo doživeto interpretirati (pokažejo lastno inovativno razumevanje besedila),
- sproščeno improvizirajo ter se udeležujejo skupinskih in posamičnih vaj,
- se z učiteljem pogovarjajo o predstavah v slovenskih gledališčih in jih vrednotijo,
- spoznavajo osrednja besedila slovenske in tuje mladinske in nemladinske dramatike,
- posamezno in v skupini pišejo dramatizacije pesemskih in proznih besedil, pišejo gledališko igro, v besedilu označujejo pretvorbe literarne v gledališko izraznost,
- oblikujejo predloge in snemalno knjigo za radijsko igro in režijsko knjigo za film.

Vsebine in metode

Dramske improvizacije (posnemanje vsakdanjih opravkov, izraz občutij, čustev, lastnosti). **Tehnika igranja** (sproščenost, vaje za ravnotežje, gibčnost, hitrost, ritem, dihanje, govorne vaje). **Gledališka uprizoritev** (razdelitev dela (režiser, igralci, lektor, scenograf, kostumograf, šepetalec — zamenjevanje vlog); oblikovanje izraznih sredstev gledališča; govor (prvine fonetike besedila: členitev s premori, poudarjanje, intonacija, register, hitrost, barva)). **Pantomima** (mimika, kretnje, gibanje). **Radijska igra** (besedilo in zvočna nadgradnja). **Lutkovna igra** (lutke in odrasli naslovnik, izraznost predmeta). **Televizijska igra in film** (scenarij, literarna predloga in film).

Izbirni predmeti (družboslovno-humanistični in naravoslovno-tehnični sklop) so del obveznega programa osnovne šole; šola jih izvaja v 7., 8. in 9. razredu. Enoletni izbirni predmeti *literarni klub*, *šolsko novinarstvo* in *gledališki klub* nadgrajujejo obvezni predmet *slovensščina*. Povezujejo se z obšolskimi dejavnostmi in temeljijo na aktivnih metodah in oblikah dela. *Literarni klub* zajema dve podpodročji: branje (bralni klub) in ustvarjanje leposlovnih besedil. *Šolsko novinarstvo* združuje raziskovanje neumetnostnih jezikovnih zvrsti, posebej publicističnih/propagandnih besedil. Predmet ponuja tudi možnosti raziskovalne dejavnosti na področju slovenskega jezikoslovja in stilistike ter slovstvene folkloristike in dialektologije. *Gledališki klub* dramsko vzgojo v obveznem predmetu *slovensščina* dopolnjuje z novimi vsebinami. Poleg ustvarjalnih gledaliških dejavnosti je predmet povezan tudi s spoznavanjem aktualnih dogodkov v slovenskih gledališčih.

Igor Saksida

Filozofska fakulteta v Ljubljani